

JORDI COLLET

“Sense les famílies i la comunitat no es pot fer una bona escola”

El sociòleg Jordi Collet ha publicat el llibre Famílies, escola i comunitat amb el pedagog Antoni Tort. Defensa una concepció comunitària de l'educació.

Jordi Collet és sociòleg a la Universitat de Vic i expert en la relació entre família i escola. / SANDRA LÁZARO

Es comença discutint sobre el paper de les famílies en l'escola dels seus fills i s'acaba defensant la implicació de tot el territori en el model educatiu. Així avança aquesta entrevista al sociòleg Jordi Collet, i així es desenvolupa el llibre que ha escrit amb el pedagog Antoni Tort –tots dos de la Universitat de Vic–, *Escola, famílies i comunitat*, coeditat per El Diari de l'Educació i Octaedro, i que reben gratuïtament els nostres subscriptors.

Al llibre identifiqueu tres tipus de famílies: visibles, invisibles i hipervisibles. A què us referiu?

Ens referim al fet que les diferents famílies tenen veus, presències i visibilitats desiguals que cal tenir molt en compte. Per exemple, això passa en les relacions informals a l'escola, però també en les participacions en les AMPA o els consells escolars, on la recerca ha detectat que es donen processos de colonització. És a dir, que hi pot haver escoles amb un 90% de famílies nouvingudes, però que a l'AMPA només hi tenen adults blancs i autòctons. Hi ha famílies que tenen molta veu i molta visibilitat –fins i tot són hipervisibles– i n'hi ha que no en tenen –invisibles–, i l'escola ha de ser conscient de quines famílies té i quines li arriben i pensar com fer-se més participativa i democràtica amb tothom. Perquè si no recorrerà al tòpic: “Hi ha famílies –invisibles– que no venen perquè no els interessa”. I no és veritat.

Moltes famílies migrants no s'apropen a l'escola perquè no entenen el català.

I no només l'idioma, sinó els codis informals. A les famílies de classe mitjana els és més fàcil. Però si vinc de fora hi ha pautes culturals que desconec, i que poden marcar la meua relació amb el tutor. Aquestes són les famílies invisibles; les visibles solen ser de classe mitjana.

A quines relacions et refereixes quan parles de codis informals?

A la relació entre tu, mestre, i jo, pare o mare. T'he de donar la mà? Dos petons? Tractar-te de vostè? Tot això, si no ho sé, m'allunya de tu. És lògic. Per a algunes famílies xineses la mestra és una figura molt reputada, i en moltes ocasions es poden preguntar qui són ells per atrevir-se a dir-li segons què. Per entendre-ho d'una manera global, a vegades fem servir una metàfora: l'escola és com un país on hi ha gent que hi arriba amb pasaport i d'altres són estrangers i no coneixen els seus mecanismes de participació, les tasques, els codis...

Què pot fer una escola o un institut per implicar les famílies, sobretot aquelles que li són invisibles?

El primer que ha de fer, com sempre, és fer-se la pregunta. I a partir d'aquí hi ha molts camps on avançar: des de la pàgina web –qui la fa, a què respon, qui hi entra...– fins a revisar les entrevistes i reunions amb els pares i mares. A la universitat sempre diem que és important que els mestres comencin les entrevistes amb tres coses positives de cada infant, perquè si no, n'hi ha que acaben convertint-se en un autèntic interrogatori. Hem de ser conscients que les famílies són diverses i desiguals i buscar les formes d'eliminar els elements i les barreres d'incomprensió mútua.

Per què la participació familiar és important per a un centre educatiu?

Les famílies són part de la solució: sense elles i sense la comunitat no hi pot haver una bona escola. Si exclous la família, deixes fora un dels actors principals de l'educa-

“Les famílies que vénen de fora desconeixen algunes pautes culturals que marquen la seva relació amb el tutor”

ció. Si hi ha escoles és perquè hi ha famílies que tenen fills i filles –quan no en tenen, es tanquen escoles, com hem vist–. L'origen d'això té a veure amb la història de l'escola, que a Espanya es remunta al segle XIX amb la llei Moyano, que construeix un sistema educatiu que s'oposa a les formes de socialització de les famílies, en considerar que educaven malament els infants. Per això es va crear una escola per a les masses que fos tancada, amb especialistes per educar els infants. Però això va construir una gramàtica escolar profunda que ara ens costa millorar. Per exemple: arquitectònicament, a les escoles no hi ha sales per a les famílies. On t'esperes quan vas a una entrevista amb el tutor dels teus fills?

Depèn...?

En molts casos fas nosa, al passadís... L'escola no està pensada per a la comunitat educativa, sinó per als infants i mestres. Però amb les diferents famílies implicades, l'escola és millor. I amb la comunitat, també. Com més allunyades estan les famílies, sobretot les de classes populars i les nouvingudes, més propensió hi ha al fracàs. La participació de les famílies vulnerables facilita l'èxit escolar. Per tant, és també una qüestió de desigualtats, que només se subvertiran si el sistema educatiu es fa aquestes preguntes i dona respostes inclusives.

Hi ha casos d'escoles que hagin aconseguit fer participar les famílies menys visibles?

I tant. Per sort cada dia més! Ho fan sabent que com més normes hi hagi i com més inflexibles i més tancades siguin, menys participaran les famílies allunyades. Hem de construir una “gramàtica tova” de l'escola: amb porositat, espais i moments de trobada... Fer que la relació sigui fàcil. L'entrada a l'escola, en comptes de ser a les 9 h en punt, podria ser durant un marge de quinze minuts, perquè els mestres surtin a fora, les famílies entrin a l'aula... Així estableixes un espai de diàleg i comunicació, encara que sigui informal. Potser si els dones aquest temps per comentar-te coses, després a les 17 h no hi haurà llios al WhatsApp [riu].

Les famílies haurien de poder prendre part del disseny del model educatiu?

La llei diu que han de poder participar en el procés educatiu dels seus fills, estar-ne informades i tenir un lloc en els espais de govern del centre. Han de poder col·laborar, però no des d'una perspectiva de poder en què un diu a l'altre el que ha de fer. A vegades, en una entrevista, el mestre diu a la família: “El que haurien de fer a casa és...”. Home, no.

Generalitat i Síndic de Greuges han segellat un acord per combatre la segregació escolar. Les famílies han d'implicar-se a l'hora de reduir aquesta xacra?

Tothom s'hi hauria d'implicar: Ensenyament, els municipis, la inspecció, les escoles... I les famílies. El problema és que en un context de quasi mercat com el que tenim, per més actuacions que facis, mai podràs lluitar del tot contra la voluntat de les classes mitjanes d'escol·lar centre, perquè tenen veu i vot. En la meua opinió, el que s'ha de fer és desactivar les lògiques que regeixen l'actual tria d'escola, i en aquesta línia vaig llençar una proposta per seguir pensant: que cada municipi o territori –d'entre 20.000 i 50.000 habitants– tingui una sola escola: l'escola-municipi.

“Els ajuntaments han de pensar dels 0 als 100 anys una oferta educativa potent per trencar les desigualtats”

Això m'ho hauràs de desenvolupar una mica...

En un territori de 20.000 habitants hi tens una escola municipal, ubicada en diferents edificis, i on s'hi agrupen els professionals en funció de diferents criteris; docents que ja no són d'una sola escola, sinó del territori. Així, l'escola treballa amb tot el municipi, amb el museu, el teatre, el centre cívic, el forn, el taller mecànic... La meua proposta és pensar en una sola escola-municipi, però en realitat fent que les escoles siguin equivalents, com ha proposat recentment Barcelona, ja desactives la tria. És una mica el que passa a Finlàndia.

Estaríem parlant de municipalitzar l'educació.

Sí, està vinculat a aquest debat. Tu t'apuntes a l'escola-municipi, i després ja veuràs com s'agrupen. Desactives el nucli i la lògica del problema, que és la tria en un context com el nostre, que és de quasi-mercat.

Com encaixa en aquest model la concertada?

No ho tinc resolt. Però en el debat sobre la pública-concertada també ens hi hem de posar de forma seriosa, perquè està mal resolt. És un debat on tothom se sent agreujat: la concertada perquè està infrafinançada i per això les famílies han de pagar, perquè els seus mestres fan més hores; la pública, perquè la concertada té menys alumnat nouvingut i de classes populars, etc. S'ha de resoldre de manera positiva, i crec que la municipalització de l'educació potser podria ajudar-hi.

Tornant al paper de les famílies en la segregació. Hi ha una part de responsabilitat que ha de recaure sobre elles? Els estudis diuen que les famílies fugen de les escoles més estigmatitzades.

Cada cop més famílies de classe mitjana tenen les bases materials del seu benestar en el coneixement. En aquest sentit, l'educació ho és tot per a ells. Si vivim en un món de competició global on cada persona s'ha de construir un projecte personal competitiu, la tria d'escola esdevé determinant per als teus fills. Per què hi ha gent disposada a mentir per anar a una escola? A exagerar una celiaquia? La sociologia diu que la gent s'adapta a les regles del joc; i si aquestes són de competició i distinció, les famílies juguen a això. Però, en la meua opi-

nió, no es tracta de culpabilitzar-les. A ningú. Des de la sociologia, del que es tracta és d'atacar les lògiques de fons, les que ens duen a la competició.

El llibre parla d'escola, família... I comunitat. Què és la comunitat?

Té a veure amb l'ajuntament, que encara té poc paper en l'educació formal però molt al llarg de la vida –bressol, adults, PFI, suport escolar...–. També amb les famílies, amb el territori i la distribució urbanística, etc. I amb totes les educacions que són tant importants per a la socialització: amb l'esport, el lleure, la música, l'art, les llengües, internet... I els veïns i les associacions, és clar.

Sovint s'invoca la participació de la comunitat de forma genèrica en l'educació, però és possible fer que tots aquests agents prenguin part del dia a dia d'una escola o d'un institut?

Per sort hi ha cada dia més territoris que avancen cap aquí. Té a veure amb les ciutats educadores, els plans educatius d'entorn, amb els projectes educatius de ciutat, les zones educatives... Hem de coordinar i posar en plural les educacions. Qui porta l'educació de 0 a 3 anys? I els menjadors? I les extraescolars? Qui accedeix a les escoles de música? Les classes populars, no gaire. Amb els idiomes, igual. Si les velles desigualtats estaven vinculades a l'obtenció d'un títol, les noves tenen a veure amb tot el que l'envolta. I aquí els municipis tenen competències i capacitats per fer-hi molt, com demostren dia a dia desenes de territoris arreu del país.

Les anomenades oportunitats educatives.

Exacte. Els ajuntaments han de pensar dels 0 als 100 anys una oferta educativa potent, de servei públic i ben finançada també per trencar desigualtats. Per què els nens i nenes de classes populars al meu barri van amb la flauta dolça a l'escola i els altres amb la flauta traversera a l'escola de música i l'orquestra de torn? Això s'ha de resoldre, i s'ha de fer des de la comunitat.

Parlem d'un canvi de concepció de l'educació.

A nivell global imperen dues lògiques: la neoliberal, que convida a competir per tenir escoles millors (a Anglaterra o Suècia) i la neoconservadora, que té a veure amb el control: les escoles han de fer el que diu el Govern. A vegades aquestes lògiques estan entrelaçades, però cap de les dues funciona a mitjà termini. Què podem contraposar a això? El *fer-ho junts*. *Comunitzar* les educacions. La UNESCO diu que l'educació és un bé comú. Doncs *comunitzem-lo*. Aquest verb ens permet construir una altra lògica, que es pot veure aplicada a diferents nivells: en el pla municipal en el treball en xarxa, però també en el treball als claustres –treballem junts, en comptes de fer-ho per separat de manera aïllada–, també a l'aula, on fem que els alumnes cooperin, aprenguin a construir coneixement i a créixer junts, com passa a força escoles, en alguns instituts, en les escoles de segona oportunitat, en les escoles bressol, les escoles de persones adultes... Fem escola junts amb les famílies i la comunitat. Si cosim totes aquestes actuacions, si les relliguem, estarem trenant una lògica alternativa. És la idea del co-munitzar: co-construir escoles, co-produir coneixement, co-educar i també d'educar juntes persones diferents, co-governar-nos de manera més democràtica, conviure... I sense oblidar la lluita constant contra les desigualtats i per una igualtat d'oportunitats per a tothom ●